

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

123:4 • 2003

Dalupproret 1743 under den kultur-analytiska luppen

Karin Sennefelt, *Den politiska sjukan. Dalupproret 1743 och frihetstida politisk kultur*, Diss, Hedemora 2001. 352 s.

Bondeuppror i äldre tid åtnjuter ett stort intresse utomlands och i något mindre utsträckning också i Sverige. Karin Sennefelt ger med sin avhandling om dalupproret 1743 den svenska forskningen på området en ny inriktning och hon placerar sig också långt fram i den internationella forskningen. Till skillnad från tidigare forskare som har koncentrerat sig på orsaker undersöker hon istället *hur* upproret gick till.

I inledningskapitlet fastläggs preliminärerna. Syftet är att göra en helhetstolkning i termer av politisk kultur. Avstampen tas i en öppen interaktionsansats som riktar ljuset både mot dalallmogen och centralmakten. Intresset är riktat mot upproret som process. Teoretisk inspiration hämtas här från Bert Klandermans modell¹ för mobilisering av moderna sociala rörelser. Sennefelt talar om fyra faser: formering av konsensus, mobilisering av konsensus, mobilisering till handling och demobilisering. I alla led är legitimitetsskapandet centralt. Hon betonar aktörernas egna tolkningar – människor är inga automater som reagerar på ett bestämt sätt på exempelvis ett ökat skattetryck. Inspirerad av bland andra Charles Tilly för Sennefelt in begreppen protest- respektive svarsrepertoar. Undersökningen, som avgränsas till Dalarna och särskilt fokuserar Siljansbygden, bygger på ett rikt källmaterial, insamlat bland annat av Svea hovrätt och Justitierevisionen.

Kapitel 2 behandlar innehållet, formerna och platserna för formeringen av konsensus. Under 1742 formulerar dalallmogen de *problem* man uppfattar: det illa skötta kriget, där generalerna Buddenbrock och Lewenhaupt sågs som huvudskyldiga, och den dåliga behandlingen av dalallmogen. Allmogen sade sig sakna en legitim överhet och talade om att man bara ville ha *en* kung. När tronföljarfrågan aktualiserades hösten 1742 tillkom en dagspolitisk fråga som man hakade på.

I kapitel 3 visar Sennefelt att centralmaktens svarsrepertoar var fotad i samma politiska kultur som protestrepertoaren. Motagerandet karaktäriserades av ideologiska och fruktlösa övertalningsförsök, bland annat med hänvisningar till monarken som allmogens beskyddare, och en rad eftergifter för allmogens krav, till exempel uppskov med utmarschen av Dalregementets nyrekryterade soldater.

1. Bert Klandermans, "The Formation and Mobilization of Consensus", i Bert Klandermans et al (eds), *From Structure to Action. Comparing Social Movement Research across Cultures. International Social Movement Research*, Vol 1, London 1988; Bert Klandermans & Sidney Tarrow, "Mobilization into Social Movements. Synthesizing European and American Approaches", i Klandermans et al 1988.

Mobiliseringen av konsensus undersöker Sennefelt i två kapitel. Allmogens möten och aktionsformerna fram till upprorståget 1743 fokuseras i kapitel 4. Viktigast blev de två framtvingade landstingen där man satte upp riksdagsbesvär, men allmogen höll också en rad illegala sockenstämmor. Det var kollektiv, främst socknar, som anslöt sig, inte individer. Besluten att delta togs inte efter demokratiska principer utan efter den rådande enhällighetsprincipen, även våld och hot förekom vid övertalningsförsöken. De mindre socknarna anpassade sig ofta efter "storsocknarna" – framför allt Mora och Leksand – där upprorets kärnområde låg. Utformningen av de upproriskas tolkningsram med fokus på innehållet i de politiska kraven behandlas i kapitel 5. Det politiskt omöjliga kravet på envälde ersattes med det dagspolitiska kravet på stöd för den danske kronprinsen som tronföljarkandidat. Bondeståndet valde prinsen i mars 1743 medan övriga stånd avvaktade. Ett andra huvudkrav var generalernas bestraffning. De upproriska villkorade "frisläppandet" av sina soldater med dessa två rikspolitiska symbolfrågor. Beskedet om freden i Åbo, som stipulerade att Adolf Fredrik måste väljas, nådde Stockholm direkt efter att upprorståget hade strömmat in i staden. Därmed föll rörelsen samman.

I kapitel 6 behandlas upprorståget som en ny protestform. Med inmarschen i Stockholm hade taget nått sitt symboliska mål. Kapitel 7 tar upp centralmaktens demobilisering och svarsrepertoar efter upprorets krossande. Det var viktigt för centralmakten att genomdriva sin definition av upproret och man gick snabbt ut med varningsord och officiella berättelser. Bönderna hade smittats av den politiska sjukan. De hade lagt sig i något de inte förstod och missbrukat kungens förtroende. Centralmakten gick en balansgång mellan stränghet och nåd. Massgripanden, undersökningsrätter och militärkommenderingar till Dalarna balanserades av betydligt lägre straff än vad lagen föreskrev och vissa skattelindringar. Nåden gjordes till ett centralt element genom att socknarna skulle utpeka upprorsledarna och inkomma med böneskrifter.

I kapitel 8 knyter Sennefelt ihop säcken. Upproret var en utmaning mot samhällsordningens legitimitet. Bönderna hade krävt att få ha ett ord med i laget om rikspolitiken. Sennefelt menar att tidigare forskare har undervärderat upprorets betydelse, som enligt hennes mening ska ses som ett led i böndernas politisering.

På flera sätt är Sennefelts formulering av *huvudproblemet* och frågeställningarna övertygande och ger god avkastning. En viss oskärpa finns emellertid i problemformuleringen när Sennefelt talar om att "skapa en helhetsbild av dalupproret" (s 17, även s 26). Huvudfrågan omformuleras dock och inriktas på hur dalallmogen gjorde uppror. Tankegångarna om en helhetsbild av upproret har dock satt sina spår i texten och blir ibland ett problem, särskilt i förhållande till Bjarne Beckman som 1930 skrev en synnerligen heltäckande skildring av dalupproret, om än med andra förtecken än Sennefelt.²

2. Bjarne Beckman, *Dalupproret 1743 och andra samtida rörelser inom allmogen och bondeståndet*, Göteborg 1930.

Överlag övertygar Sennefelt i sina diskussioner kring *teoretiska anknytningar* och hon förmår att på en rad sätt *nyttja* dem för sina analyser. Så fungerar till exempel Sennefelts lån av Bert Klandermands fasmodell för att undersöka mobiliseringen av en social rörelse väl som ett analysraster (s 27f). Även Sennefelts avslutning till begreppet politisk kultur blir högst fruktbar. Här markerar hon i opposition mot andra forskare att även politisk taktik och händelsen som ett "politiskt tillfälle" måste tas med i begreppet.

Sennefelt gör en rimlig iakttagelse (s 32) om att man kan läsa in att Eva Österberg behandlar interaktionsbegreppet som en karaktärisering, en tolkning, när hon implicit utesluter mer extraordinära konflikter som uppror ur detta begrepp. För att ta hem den iakttagelsen ordentligt hade dock Sennefelt behövt gå närmare Österbergs texter. Österberg återkommer visserligen explicit till att interaktionen kan rymma alla typer av konflikter: "har jag inte genom själva valet av begrepp tagit ställning till *vilka* former av interaktion som i verkligheten var möjliga". Emellertid snävar Österberg direkt in innebörden i begreppet konflikt: "Konflikt är *en* typ av interaktion, på samma sätt som kompromiss kan vara en annan, och båda löper parallellt i mer eller mindre *legala former*" [kursivering PF]. Sennefelt har sålunda rätt när hon skriver att Österberg begränsar interaktionsbegreppet till "de etablerade politiska kanalerna", dock hade jag gärna sett en närmare diskussion och tydligare belägg.³

Sennefelt anknyter som nämnts till Charles Tillys tanke om en protestreperatoar. Det är litet synd att hon inte har utnyttjat hans stora arbete från 1995 om folkliga politiska protester i Storbritannien. Här utvecklar och tillämpar Tilly en rad teoretiska begrepp. Exempelvis betonar han, på samma sätt som Sennefelt, betydelsen av de politiska historiska erfarenheterna. Vilka vägval man tidigare gjort och hur dessa utfallit påverkar formerna, innehållet, aktörerna, ramarna och därmed de kommande utfallen. Varje uppgörelse skapar ett nytt kollektivt minne av interaktionen.⁴

Sennefelts behandling av *tidigare forskning* reser några frågetecken. Hon känner sig ödmjuk inför uppgiften att sjuttio år efter Bjarne Beckmans magistrala och detaljerade avhandling ta upp dalupproret till behandling igen. Hon markerar att Beckman har gett "en heltäckande bild av upprorets händelser" och att hon därför inriktar sig på analysen. Trots att Beckman håller sig nära källmaterialet menar hon att hon själv måste gå igenom arkivmaterialet igen – vilket är rimligt – och hon väljer att hänvisa direkt till materialet.⁵ Undertecknad har tidigare haft

3. Eva Österberg, "Bönder och centralmakt i det tidigmoderna Sverige. Konflikt – kompromiss – politisk kultur", *Scandia*, band 55 (1989), s 75, vilken är en av de hänvisningar som Sennefelt ger till Österbergs texter.

4. Charles Tilly, *Popular Contention in Great Britain 1758–1834*, Cambridge Mass 1995, här särskilt s 37. Undertecknad fäste uppmärksamheten på boken i "Krig, stat, interaktion och nation: den brittiska utvecklingen 1688–1837", *Historisk tidskrift*, 1998:1.

5. Sennefelt, s 21, 37 (citat). På s 39 säger hon att hon använder Beckman som "källa" vilket väl knappast kan vara korrekt eftersom arbete studie inte är någon historiografisk studie.

anledning att sätta mig in i Beckmans avhandling och jag känner mig kluven inför Sennefelts val. Det är en sak att hon ger hänvisningar till arkivmaterialet – som på flera punkter *har* undersökts mer grundligt än Beckman gjort – när hon är inriktad på sin kulturhistoriska analys. Men Sennefelts kapitel består till ganska stor del också av en ren händelsehistoria, som jag menar ligger utanför vad som kan rymmas inom frågan hur man gjorde uppror, och som dessutom ofta återges mycket detaljerat.⁶ Även här ger hon hänvisningar direkt till arkivmaterialet. Här kunde hon ha nöjt sig med att hänvisa till Beckman.

På några punkter sätter jag frågetecken för Sennefelts beskrivning av Beckmans påståenden. Så till exempel när hon betonar att Beckman ensidigt lyfter fram betydelsen av den danska agitationen för dalaböndernas aktioner (s 164). Visserligen är det korrekt att han tar fram agitationen och fabrikör Hedmans trakteringar, men han talar samtidigt om en "växelverkan" och att han "icke [får] tolkas så, som vore det min mening att [...] stämningen [...] vore frukten endast av ministrarnas agitation [...]". Istället pekar han på yttre skäl.⁷

Undertecknads avhandling är ett av få större, nyare vetenskapliga arbeten som mera ingående behandlar dalupproret.⁸ Visserligen är inte upproret i sig föremål för min undersökning men det är ändå väsentligt i avhandlingen eftersom jag i ett kapitel specifikt undersöker fögderiförvaltningen i Sätters fögderi som en interaktionsyta mellan bönder och centralmakt i relation till dalupproret. Därmed hade jag själv anledning att utreda en rad av de händelseförlopp och teman som Sennefelt tar upp. Sennefelt har valt att inte göra några hänvisningar till min avhandling avseende dessa aspekter trots att min text innehåller en rad av de iakttagelser som nu också Sennefelt tar fram, till exempel hur våld användes av upprorsmännen, utnyttjandet av befintliga institutioner, upprorstågets militära former samt centralmaktens agerande efter upproret.⁹

Sennefelt har haft stor nytta av fasmodellen som ett analysraster och hennes kulturhistoriska *analys*, som både är energisk och välbelagd, förtjänar beröm. Författaren lyckas läsa källmaterialet på ett nytt sätt. Det oaktat finns det på några punkter anledning att ifrågasätta de övergripande tolkningarna. Hennes huvudpoäng är att både böndernas och centralmaktens agerande i dalupproret ska placeras in i tidens politiska kultur. Frågan är dock om hon ändå inte fortsätter att singularisera upproret. Hon gör få kopplingar till den forskning som finns om de svenska böndernas olika motståndformer, inklusive illegala sådana, under

6. Sådana avsnitt av händelsehistoria finns t ex s 98ff, i kap 4 och 6.

7. Beckman 1930, s 435, 438.

8. Pär Frohnert, *Kronans skatter och bondens bröd. Den lokala förvaltningen och bönderna i Sverige 1719–1775*, Stockholm 1993.

9. Frohnert 1993, s 222–231, 240f. Så för jag exempelvis på s 241 samma resonemang som Sennefelt om centralmaktens balansgång efter upproret, men diskuterar här även konsekvenserna på längre sikt för dalallmogen både av vad man faktiskt hade lyckats åstadkomma och av det militära nederlaget.

1700-talet. Här måste jag återigen hänvisa till min avhandling som ger ett otal dylika exempel och visar hur mönstren skilde sig åt i områden av olika socio-ekonomisk karaktär.

I sitt slutkapitel resonerar Sennefelt kring vilka effekter upproret hade på sikt. Hon menar att de som forskat kring dalupproret, i Beckmans efterföljd, bland andra Frohnert, har skattat "de politiska följderna av dalupproret [...] lågt". "Somliga" har betonat "betydelsen av ett traditionellt motstånd mot överheten hos folket i Dalarna [...]" (s 310f). Mycket riktigt har jag resonerat i termer av "motståndsområde",¹⁰ en karaktärisering som jag menar har starkt stöd dels genom undersökningen av åren 1770–1775, dels genom den genomgående komparationen med Västernärkes fögderi.¹¹ Däremot hamnar Sennefelt fel med sitt påstående om min låga värdering av upprorets effekter. När jag resonerar kring orsakerna till att 1770-talets interaktionsmönster i Dalarna såg så annorlunda ut än kring dalupproret skriver jag att jag tolkar skillnaderna "som ett uttryck för bondeståndets förbättrade position i slutet av frihetstiden. Erfarenheterna från 1743 kan förklara att bönder och bondestånd ca trettio år senare agerade annorlunda". Jag pekar också på betydelsen av minnet av upproret bland allmogen för ett senare agerande, ett resonemang som också finns hos Sennefelt.¹² Jag avslutar resonemanget om konsekvenserna av dalupproret med: "Effekten av upproret kan ha varit dubbel: å ena sidan injagades skräck i överheten [...] å andra sidan måste böndernas rent fysiska nederlag ha visat att makten ytterst vilade på ett våldsmonopol [...] Benägenheten för förhandling och kompromiss torde sålunda ha ökat hos båda parter."¹³ Det är förvånande att Sennefelt inte diskuterar dessa påståenden. Sennefelt tar inte heller upp J E Almqvist eller Lars Herlitz som båda har betonat dalupprorets positiva konsekvenser på skatteområdet för bönderna.¹⁴

Sennefelt påstår att Beckman skulle vara själv motsägande när han talar om att dalallmogen både ställde krav på att återinföra enväldet och på reformer i demokratisk riktning (s 22). Hennes resonemang blir här för ytliga för att hålla streck, så vitt jag kan utläsa ur Beckman fanns just denna kluvenhet i böndernas krav.¹⁵ Tilläggas skall att Beckman inte är särskilt tydlig i vad han lägger in i begreppet "demokratisk", men att han ger flera exempel på krav på långtgående reformer.¹⁶

10. Frohnert 1993, s 283. Sennefelt hänvisar just till denna sida.

11. Se t ex böndernas aktionsformer i Dalarna kring undsättningsspannmålen i början av 1770-talet, Frohnert 1993, s 212–220.

12. Sennefelt, s 248.

13. Frohnert 1993, s 283f. Jag för också ett resonemang om att tillkomsten av justitiekanslerns inspektionsresor 1748 hänger samman med "böndernas framflyttade positioner vid tiden efter dalupproret" (s 271).

14. Almqvists och Herlitz resonemang diskuteras i Frohnert 1993, s 15, 95ff.

15. Beckman 1930, s 431, 438–448.

16. Jag har varken kunnat finna att Beckman talar om "demokratisk anda" eller om "maktindelning". Sennefelt, s 22.

Sennefelts egen uppfattning är att bönderna bar en "allmänt hållen strävan efter envælde", ett krav som dock "doldes" genom det konkreta kravet på valet av den danske prinsen till tronföljare. Så vitt jag kan se är här Sennefelt på samma linje som Beckman.

Sennefelts resonemang om att det inte var bristen på militära och andra resurser som var orsaken till att centralmakten valde övertalning och eftergifter utan att detta skulle ha varit ett överlagt val sätter jag ett frågetecken för. Sennefelt skriver visserligen om "[c]entralmaktens bristande handlingskraft" (s 309) men hon förklarar den med att reaktionerna "visar att man faktiskt förstod allmogens budskap om ansvar och fredlighet" (s 303).¹⁷ Centralmakten gjorde ett val: "Svarsrepertoaren var baserad på erfarenheter från tidigare protester och motstånd" (s 298, även s 110). Några hänvisningar till dessa erfarenheter ger inte Sennefelt.¹⁸

Både Beckman och undertecknad har resonerat i termer av resursbrist för att förklara centralmaktens passiva uppträdande. Övertalning och eftergifter var det enda man hade att ta till. I den rådande situationen kunde man inte få fram pålitliga trupper för att pacificera Dalarna och möta upprorståget. Den förvaltningsapparat som man förfogade över var otillräcklig för den rådande krisen. Efter nederlaget i kriget hade centralmakten drabbats av en betydande legitimitetsförlust.¹⁹ Martin Linde har i sin avhandling ett intressant avsnitt om det uteblivna bondeupproret under 1710-talet, och indirekt med bäring på hela perioden mellan Dackefejden på 1540-talet och dalupproret 1743. Lindes resultat är relevanta både för frågan om centralmaktens svarsrepertoar och för frågan om när bönderna vågade sig på att göra uppror. (Även på den senare punkten menar jag att Sennefelt inte övertygande har visat vilka referenser som bönderna själva hade för upproret som medel.)

Den starka militära närvaron inom landet gjorde, enligt Linde, att de få upprorsungar som över huvud taget visade sig (Vadsbo 1710, Vikbolandet 1719) tämligen omgående kunde kväsa. Han menar att bondeuppror bara visade sig möjliga "när överheten var allvarligt splittrad eller hade brist på tillförlitliga trupper (Sverige 1743)". Sennefelt hade behövt ta upp sådana påståenden till diskussion. Så vitt jag kan se stöder hon inte sin tolkning med empiriska belägg. Med tanke på att de stora bondeupproren var en sällsynthet i Sverige kan man ju också fråga sig om det egentligen kunde finnas någon färdig svarsrepertoar för centralmakten. Sennefelt skriver ju själv att upprorståget i sin form och genomförande var en innovation. Det vore knappast för djärvt att säga att man uppfinner demonstrationen.

17. På ett annat ställe väljer hon att tona ned bilden av en svag centralmakt när hon lyfter fram övertalningen som centralmaktens främsta medel: "Därför är det viktigt att inte betrakta övertalningen som ett svaghetstecken." Sennefelt, s 110.

18. Hennes hänvisningar till bl a Linde och Åsa Karlsson innehåller inget om överhetens svarsrepertoar.

19. Beckman 1930, s 444; Frohnert 1993, s 231, 240.

Avhandlingens *akribi* är vad beträffar hänvisningarna till litteraturen helt invändningsfri. Där akribin i arkivmaterialet har gått att kontrollera är även den utmärkt. Dessvärre har dock Sennefelt på några viktiga punkter valt att utforma sina hänvisningar på ett sådant sätt att det i praktiken blir närmast ogörligt att leta fram hennes material. Det gäller serien Besvär- och ansökningsmål i Justitierevisionen och kommissorialrätten. Revisionen samlade efter upproret in ett omfattande underlag, bland annat brev till landshövdingarna från den lokala förvaltningen, brev från landshövdingarna till Kungl Maj:t samt rapporter från kungskapare. I den första volymen (angiven med JR I) ingår tre bundna buntar där hänvisningar till en av dessa²⁰ finns i en mängd noter i kapitel 2 och 3 i avhandlingen. Trots att buntarna är paginerade och ordnade efter föredragningsdatum i rådet har Sennefelt inte givit någon sådan hänvisning utan istället angivit adressat och avsändare, samt det ursprungliga datum som anges på de insamlade handlingarna.²¹ Breven går bara att återfinna om buntarna in extenso genomgås.²² I några fall går citat inte att kontrollera eftersom enbart datum har angivits och inte sidhänvisning trots att arkivvolymen är paginerad.²³

Avhandlingens *språk* fungerar men gör tyvärr en del motstånd. Många formuleringar känns otympliga och ordvalen överraskar, som till exempel: "Talandet till rätta var en uppgift för alla som var socialt överordnade allmogen" (s 89) och "Instruktionen till Alstrin stadgade att dalkarlarna förr alltid varit redliga och ståndaktiga män" (s 107). "Allmogen" som är ett ord i singular följs mycket ofta av pronomen i pluralform, ordformen "fullmäktiga" ska vara "fullmäktige" eller "befullmäktigade", istället för ett "dem" står ofta ett "de" trots att en preposition föregår. Sennefelt hade också behövt upplysa läsaren om den äldre betydelsen av "Dalarna" som områdena kring Öster- och Västerdalälvarna och området kring Siljan. Nu förekommer "Dalarna" och "dalkarl" i både de snäva och de breda betydelserna utan att detta markeras. För att göra texten riktigt njutbar hade det behövts ett språkligt fixeringsbad där också den bitvis mångordiga texten hade kunnat stramas upp.

Avhandlingens *formella* utformning fungerar. På några punkter hade Sennefelt kunnat vara mer generös mot den läsare som vill gå på djupet i hennes texter. Som framgått ovan hade informationen om hur hon utnyttjat arkivmaterial behövt vara bättre. Ofta saknas seriesignum helt för de arkivserier som används. Benäm-

20. Buntarna har till skillnad mot de två andra buntarna ingen rubrik.

21. När något sådant datum inte angetts, som ofta var fallet i allmogens uppsnappade skrivelser, får man exempelvis bara uppgiften "Olof Israelsson Spik till sin husbonde odat., JR I". Se not 39, s 73.

22. Samma problem föreligger med hänvisningarna till volym 6 och 7 i kommissorialrätten över 1743 års daluppror. Materialet är ordnat efter föredragningsdatum, men likafullt hänvisar Sennefelt till ursprungsdatum. Volymerna utnyttjas flitigt av Sennefelt i fr a kapitel 4. Beckman (Beckman 1930) har i detta fall gett sidhänvisningar.

23. Se not 15, s 113, rådsprotokoll i krigsärenden som hänvisar till 22 sidor! Ytterligare ex, se not 16 och 44, s 113f.

ningarna är ibland så hemmasnickrade att de försvårar. Det gäller bland annat Kopparbergs länsstyrelse och Handlingar rörande dalupproret 1743 i Svea hovrätts arkiv vars fyra volymer Sennefelt har betecknat med SHHa till SHHd. Hennes källförteckning ger ingen ledtråd var man ska söka efter en sådan serie i arkivförteckningen. Därmed går den inte heller att beställa fram. Den lilla enkla upplysningen att seriesignum är E VI b 1 hade sparat mycken tid och irritation. Kutytm är att ange så kallade R-nummer när sådant finns för Riksarkivets arkiv, vilket tyvärr Sennefelt inte har gjort. I noterna är hänvisningarna till arkivmaterialet ofta oklara eftersom bara personnamn och inte titlarna på avsändare och adressater har satts ut. Avhandlingens personregister ökar däremot bokens tillgänglighet.

Bondeoroligheter av större dignitet förekom ganska sällan i Sverige och det är därför litet förvånande att Sennefelt inte har gjort mer av de komparationsmöjligheter som faktiskt föreligger. Inte minst med tanke på att hon för centrala resonemang dels om en politisk kultur där både överhet och bönder rör sig, dels om både motstånd- och svarsrepertoarer. Borde man inte kunnat utnyttja Kimmo Katajalas arbeten om bondeoron i Karelen under 1690-talet och Staffan Smedbergs om frälsebonderörelserna i Halland och Skåne i början av 1770-talet? För en internationell komparation på området hade Sennefelt kunnat nöja sig med Loftusupproret 1786–1787 i sydvästra Norge. Upproret, som hade stora likheter med dalupproret, omnämns visserligen av Sennefelt men hon gör inget av det. Konkreta jämförelser med kontinentala bondeuppror hade också kunnat göras utifrån litteraturen. Sennefelt hade på så sätt kunnat stärka sin argumentation – särskilt intressant är överhetens svarsrepertoar – alternativt hade hon tvingats till en konfrontation med iakttagelser som inte stämmer överens med hennes egna. Peter Bierbrauer (1980) och Ernst Bruckmüller (1992) ger en överblick.²⁴ Båda diskuterar på samma sätt som Sennefelt upprorens faser och karaktäristika, bland annat i termer av subjektiva mål och legitimitet. På vissa punkter avviker deras uppfattningar från Sennefelts. Så menar Bruckmüller att överhetens svaga och passiva uppträdande som ofta inledningsvis kan iakttas måste sammankopplas med de svaga eller obefintliga polisiära och militära resurserna. Det krävdes alltså en viss tid innan man kunde mobilisera sådana resurser.²⁵

Dalupproret 1743 har framstått som ett ämne som väntat på sin författare. I min avhandling efterlyste jag undersökningar av dalupproret, inte minst av dess effekter i ett längre perspektiv. Jag sade om Beckmans avhandling att den ”besynnerligt nog är den modernaste i ämnet”. En sådan undersökning med kulturhistorisk inriktning har vi fått genom Karin Sennefelts avhandling.

24. Peter Bierbrauer, ”Bäuerliche Revolten im Alten Reich”, i Peter Blickle (Hrsg), *Aufbruch und Empörung*, München 1980; Ernst Bruckmüller, ”Europäische Bauernaufstände. Zur Phänomenologie der europäischen Bauernaufstände des Spätmittelalters und der frühen Neuzeit”, i Peter Feldbauer & Hans-Jürgen Puhle (Hrsg) *Bauern im Widerstand*, Wien 1992.

25. Bruckmüller 1992, s 58f.

Till diskussion har jag tagit upp några av de mer övergripande tolkningar som Sennefelt presenterar: bland annat om centralmaktens svarsrepertoar och om upproret i förhållande till den normala politiska kulturen. Här har jag haft andra uppfattningar. På minuskontot har jag tagit upp språkbehandlingen, samt en del påpekanden om formalia och akribi.

Avhandlingen har en rad förtjänster som det här inte funnits anledning att vrida och vända på. Sennefelt har valt kloka utgångspunkter. Mitt positiva intryck stärks säkerligen av att det är tankar som delvis ligger i linje med sådant som jag själv har varit inne på. Hit hör det öppna interaktionsbegreppet och begreppen protest- och svarsrepertoar. Det teoretiska avstampet i forskningen om sociala rörelser har fungerat utmärkt och Sennefelt har fått stor nytta av mobiliseringsmodellen. Här har heller inte funnits anledning att närmare gå in på de kulturhistoriska analyserna av de två aktörernas samhällsbilder och det sakliga innehållet i de olika mobiliseringsfaserna. Här är avhandlingen övertygande. Sennefelt har gett ett viktigt bidrag till vår kunskap om politisk kultur under frihetstiden.

Pär Frohnert *

* Fakultetsopponent